

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

dr Dagmara Olczak-Dąbrowska

***Egzekucja świadczeń alimentacyjnych - analiza stanu
prawnego***

Warszawa 2016

Spis treści

1. Uwagi ogólne	1
2. Alimenty i renty	3
3. Odrębności w egzekucji świadczeń alimentacyjnych.....	5
3.1. Tytuł wykonawczy	5
3.2. Właściwość miejscowa organu egzekucyjnego.....	7
3.3. Uproszczony sposób egzekucji	8
3.4. Ograniczenie przywilejów egzekucyjnych	9
3.5. Wszczęcie egzekucji z urzędu	10
3.6. Wniosek o wszczęcie egzekucji	11
3.7. Wstrzymanie egzekucji	12
3.8. Obowiązek przeprowadzenia dochodzenia przez komornika.....	13
3.9. Wniosek o wpis do rejestru dłużników niewypłacalnych.....	16
3.10. Bezskuteczność egzekucji	16
3.11. Rozszerzona skuteczność zajęcia wynagrodzenia za pracę.....	18
4. Wierzytelności alimentacyjne w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji	20
5. Ochrona wierzytelności alimentacyjnych przed egzekucją	21
5.1. Egzekucja z rachunku bankowego.....	21
5.2. Skarga pauliańska a wierzytelności alimentacyjne.....	23
6. Podsumowanie	25

1. Uwagi ogólne

W 2016 roku Instytut Wymiaru Sprawiedliwości z inicjatywy Ministra Sprawiedliwości prowadził badania poświęcone efektywności egzekucji świadczeń alimentacyjnych. Objęły one badania aktowe przeprowadzone na losowo wybranej próbie 185 spraw egzekucyjnych prowadzonych przez 40 komorników działających przy 32 sądach rejonowych oraz badania prawnonoporównawcze. W ramach tych ostatnich analizie poddano instytucje służące poprawie efektywności ścigalności alimentów w pięciu systemach prawnych: niemieckim, austriackim, szwajcarskim, francuskim i belgijskim. Niniejsze opracowanie poświęcone jest przedstawieniu analizy stanu prawnego odnoszącego się do egzekucji świadczeń alimentacyjnych w Polsce i stanowi wprowadzenie do raportu z badań aktowych i analiz prawnonoporównawczych.

Egzekucja alimentów i rent o charakterze alimentacyjnym jest szczególnym rodzajem egzekucji świadczeń pieniężnych¹. Została uregulowana odrębnie w dziale V, tytule III, części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego. Przepisy te mają charakter *lex specialis* w stosunku do przepisów tytułu II „Egzekucja świadczeń pieniężnych”. Jak wyjaśnia się w doktrynie przy wyodrębnianiu przez ustawodawcę w obecnie obowiązującym Kodeksie postępowania cywilnego tego rodzaju egzekucji nie brano pod uwagę rodzaju składnika majątkowego dłużnika, do którego kierowana jest egzekucja, lecz charakter egzekwowanych świadczeń, które zasługują na uprzywilejowany charakter ze względów społecznych. Jest to uzasadnione także szczególną sytuacją osób dochodzących alimentów jako podmiotów ekonomicznie słabszych i moralnie poszkodowanych². Z tego też względu przepisy działu V, tytułu III, części trzeciej nie regulują w sposób wyczerpujący egzekucji świadczeń alimentacyjnych, do której mają zastosowanie zgodnie z art. 1088 k.p.c. przepisy tytułu II regulujące poszczególne sposoby egzekucji świadczeń pieniężnych oraz przepisy ogólne o postępowaniu egzekucyjnym (art. 758-843 k.p.c.)³. Jak wskazuje

---

¹ A. Marciniak, *Egzekucja świadczeń alimentacyjnych*, Nowe Prawo 1976, nr 7-8, z. 1064.

² Por. J. Kruszewska, *Współdziałanie zakładów pracy w egzekwowaniu obowiązku alimentacyjnego*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 1961, nr 7, s. 43; J. Cieślak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz* pod red. J. Jankowskiego, t. II. Komentarz do art. 730-1217, Warszawa 2015, s. 1451.

³ Tak też J. Cieślak [w:] *Kodeks...*, s. 1451.

E. Wengerek, dział V skupia odrębne przepisy usprawniające egzekucję świadczeń alimentacyjnych⁴. Egzekucja świadczeń alimentacyjnych wykazuje szereg odrębności w stosunku do „ogólnej” egzekucji świadczeń pieniężnych przede wszystkim w zakresie uprawnień wierzyciela alimentacyjnego i zwiększenia obowiązków organu egzekucyjnego w zakresie poszukiwania majątku dłużnika.

---

⁴ Por. E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części drugiej Kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1998, s. 700.

2. Alimony i renty

Według art. 1081 § 1 k.p.c. przez świadczenia alimentacyjne należy rozumieć alimenty oraz renty mające charakter alimentów. Alimenty to świadczenia wynikające z obowiązku dostarczania koniecznych środków utrzymania, a także wychowania, obciążające krewnych w linii prostej oraz rodzeństwo, jak również inne osoby, jeżeli obowiązek taki wynika z ustawy (art. 128, art. 133 § 2 i art. 135 § 2 k.r.o.). Obowiązek alimentacyjny wynika z przepisów o prawach i obowiązkach małżonków przed (art. 23-30 k.r.o.) i po rozwodzie (art. 60-61 k.r.o.), po rozwiązaniu przysposobienia (art. 125 § 1 k.r.o.), z przepisów o obowiązkach rodziców wobec dzieci (art. 133 § 1, art. 135 § 2 k.r.o.), z przepisów regulujących obowiązki członków rodziny względem innych krewnych (art. 128-132 k.r.o.) oraz z przepisów o roszczeniach matki dziecka pozamałżeńskiego w stosunku do jego ojca (art. 141 i 142 k.r.o.)⁵. Realizacja obowiązku alimentacyjnego może przybrać nie tylko formę świadczeń pieniężnych, ale również niepieniężnych np. poprzez dostarczanie środków na utrzymanie i wychowanie w naturze. W piśmiennictwie prezentowane jest stanowisko, że przepisy regulujące egzekucję świadczeń alimentacyjnych (art. 1081-1088 k.p.c.) dotyczą jednak zasadniczo świadczeń alimentacyjnych o charakterze pieniężnym. Egzekucja świadczeń alimentacyjnych o charakterze niepieniężnym powinna być przeprowadzona według przepisów o egzekucji świadczeń niepieniężnych np. wydania ruchomości lub nieruchomości⁶.

Nie mają charakteru alimentacyjnego roszczenia regresowe osób, które zamiast zobowiązanego dostarczały uprawnionemu do alimentów środki utrzymania lub wychowania (art. 140 k.r.o.). Egzekucja tego rodzaju świadczeń pieniężnych odbywa się na zasadach ogólnych. Nie stosuje się przepisów o egzekucji alimentów (art. 1081 i nast. k.p.c.)⁷.

---

⁵ M. Romańska [w:] J. Ignaczewski, M. Karcz, W. Maciejko, M. Romańska, *Alimony*, Warszawa 2014, s. 359; W. Tomalak, *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014, s. 538.

⁶ Tak też S. Cieślak [w:] *Kodeks...*, s. 1455; M. Romańska [w:] *Alimony...*, s. 334; A. Adamczuk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom 2 (art. 506-1217)* pod red. M. Manowskiej, Warszawa 2011, s. 847.

⁷ Por. S. Cieślak [w:] *Kodeks...*, s. 1455.

Rentą o charakterze alimentacyjnym jest świadczenie w formie pieniężnej lub rzeczowej spełniane w wykonaniu obowiązku dostarczania koniecznych środków utrzymania i wychowania. Obowiązek ten ma źródło w ustawie lub umowie i powstaje w relacji innej niż między krewnymi w linii prostej, rodzeństwem, małżonkami, ojcem dziecka pozamałżeńskiego względem matki dziecka⁸. Przepisy działu V, tytułu III, części trzeciej k.p.c. mają zastosowanie do egzekucji rent: z tytułu utraty zdolności zarobkowej lub śmierci żywiciela (art. 445 § 2 i art. 446 § 2 k.c.), świadczeń wypłacanych na podstawie umowy renty (art. 903 k.c.) lub zamiany świadczeń dożywocia na rentę (art. 913 § 2 k.c.)⁹.

Przepisami działu V będą również objęte świadczenia, które dłużnik alimentacyjny jest zobowiązany zwrócić na rzecz likwidatora funduszu alimentacyjnego (Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych), powstałe z tytułu świadczeń alimentacyjnych wypłaconych na podstawie uchylonej już ustawy z dnia 18 lipca 1974 r. o funduszu alimentacyjnym (t. j. Dz. U. z 1991 r. Nr 45, poz. 200 ze zm.), jak też świadczeń wypłaconych na podstawie również już uchylonej ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz. U. Nr 86, poz. 732 ze zm.) i świadczeń z funduszu alimentacyjnego wypłaconych na podstawie ustawy z 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t. j. Dz.U. z 2009, Nr 1, poz. 7 ze zm.)¹⁰. Należy wyjaśnić, że z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. Nr 228, poz. 2255) fundusz alimentacyjny przeszedł w stan likwidacji. Likwidatorem funduszu został Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w zakresie spraw o świadczenia z funduszu, do których prawo powstało przed dniem wejścia w życie ustawy. Zgodnie z art. 67 wymienionej ustawy egzekucję należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu prowadzi się w dalszym ciągu aż do ich zaspokojenia. Organ egzekucyjny przekazuje likwidatorowi kwoty ściągnięte od osoby zobowiązanej do alimentacji, pozostałe po zaspokojeniu alimentów i należności z tytułu wypłaconej zaliczki alimentacyjnej.

---

⁸ Por. M. Romańska [w:] *Alimenty...*, s. 360.

⁹ Por. A. Adamczuk [w:] *Kodeks...*, s. 848.

¹⁰ Por. A. Adamczuk [w:] *Kodeks...*, s. 848.

3. Odrębności w egzekucji świadczeń alimentacyjnych

W celu ułatwienia uprawnionym do alimentów prowadzenia egzekucji należnych im środków utrzymania w przepisach działu V wprowadzono szereg odstępstw od ogólnych zasad w egzekucji świadczeń pieniężnych¹¹.

3.1. Tytuł wykonawczy

Według art. 1082 k.p.c. tytułowi egzekucyjnemu, zasądzającemu alimenty, sąd nadaje klauzulę wykonalności z urzędu. Tytuł wykonawczy doręcza się wówczas wierzycielowi z urzędu. Przytoczony przepis ma charakter szczególny w stosunku do art. 782 k.p.c., zgodnie z którym co do zasady sąd nadaje klauzulę wykonalności na wniosek wierzyciela. Tytułem egzekucyjnym zasądzającym alimenty jest wyrok prawomocny lub natychmiast wykonalny, ponieważ zgodnie z art. 333 § 1 pkt 1 k.p.c. wyrokowi zasądzającemu alimenty sąd z urzędu nadaje rygor natychmiastowej wykonalności co do rat płatnych po dniu wniesienia powództwa, a co do rat płatnych przed wniesieniem powództwa za okres nie dłuższy niż za trzy miesiące. Innego rodzaju tytuły wykonawcze zasądzające alimenty to postanowienia wydane w postępowaniu zabezpieczającym (art. 753 § 1 k.p.c.) np. w sprawach o rozwód, unieważnienie małżeństwa, separację, ustalenie ojcostwa, a ponadto ugoda sądowa lub ugoda zawarta przed mediatorem i zatwierdzona przez sąd (art. 183¹⁴ § 1 k.p.c.) oraz akt notarialny, w którym dłużnik poddał się egzekucji (art. 777 § 1 pkt 4 i 5 k.p.c.).

Jeżeli w wyroku została wymieniona osoba uprawniona do odbioru alimentów zasądzonych na rzecz małoletniego, wypłata świadczeń alimentacyjnych następuje do rąk tej osoby. Zmianę osoby uprawnionej do odbioru alimentów w imieniu małoletniego ustala się na podstawie odpowiedniego orzeczenia sądu opiekuńczego. W razie wątpliwości co do reprezentacji małoletniego organ egzekucyjny lub organ zobowiązany do wypłaty świadczeń zwraca się o wyjaśnienie do sądu opiekuńczego. Przytoczony pogląd został wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z 16 kwietnia

---

¹¹ A. Marciniak, *Egzekucja świadczeń...*, s. 1064.

1977 r.¹² i zachował aktualność¹³. W jej motywach wyjaśniono, że w toku egzekucji alimentów może dojść do zmiany w osobie przedstawiciela ustawowego dziecka lub utraty przez nią tego przymiotu. Sytuacje takie zachodzą najczęściej, gdy wierzyciel uzyskał pełnoletność zachowując uprawnienia do alimentów, w razie pozbawienia, ograniczenia i zawieszenia władzy rodzicielskiej rodzica wymienionego w wyroku jako przedstawiciel ustawowy dziecka, albo zmiany opiekuna, czy kuratora, bądź na skutek umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej. Powstaje wówczas sprzeczność pomiędzy brzmieniem tytułu wykonawczego a rzeczywistym stanem prawnym. Wyłączenie z art. 804 k.p.c. badania zasadności i wymagalności obowiązku stwierdzonego tytułem wykonawczym przez komornika, zdaniem Sądu Najwyższego, obejmuje także ocenę, czy wskazany w tytule wykonawczym przedstawiciel ustawowy dziecka, do rąk którego ma nastąpić zapłata alimentów, jest nadal podmiotem uprawnionym do ich odbioru. Ustalenie w tym zakresie należy do kompetencji sądu i dlatego z ogólnych zasad oraz charakteru funkcji komornika jako organu wykonawczego wynika, iż nie przysługuje mu również uprawnienie do badania zasadności i tej części tytułu wykonawczego. Jedynie w sytuacji, w której uprawniony stał się pełnoletni w toku egzekucji, z zachowaniem prawa do dalszej alimentacji, wypłata świadczenia może nastąpić wyłącznie do jego rąk. Zdarzenie to nie wymaga stwierdzenia orzeczeniem sądu opiekuńczego i dlatego do wykazania legitymacji do osobistego odbioru świadczeń wystarczą odpowiednie dokumenty stanu cywilnego.

Krytycznie do tego zapatrywania odniósł się M. Sychowicz, zarzucając, że organ egzekucyjny jest zobowiązany z urzędu czuwać nad prawidłową reprezentacją małoletniego w postępowaniu egzekucyjnym i w przypadku powzięcia co do tego wątpliwości jest uprawniony do samodzielnej oceny tej kwestii¹⁴.

---

¹² III CZP 14/77, OSNC 1977, nr 7, poz. 106.

¹³ S. Cieślak [w:] *Kodeks...*, s. 145.

¹⁴ M. Sychowicz, glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 16 kwietnia 1977 r., III CZP 14/77, *Nowe Prawo* 1978, nr 7-8, poz. 1210-1211.

3.2. Właściwość miejscowa organu egzekucyjnego

Właściwość miejscowa komornika została uregulowana dla poszczególnych sposobów egzekucji. Miejsce położenia rzeczy wyznacza tę właściwość w sprawach o egzekucję z ruchomości, nieruchomości i statków morskich (art. 844 § 1, art. 921 § 1 i art. 1015 k.p.c.). Miejsce zamieszkania dłużnika lub jego siedziba wyznacza właściwość miejscową komornika w sprawach o egzekucję z wynagrodzenia za pracę, rachunku bankowego, innych wierzytelności i praw majątkowych (art. 880, art. 889, art. 895, art. 910 k.p.c. w zw. z art. 27 i 30 k.p.c.). Przepisy o właściwości miejscowej modyfikuje art. 8 ust. 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji¹⁵, który przyznaje wierzycielowi prawo wyboru komornika z wyłączeniem spraw o egzekucję z nieruchomości i spraw, w których stosuje się odpowiednio przepisy o egzekucji z nieruchomości. W tym przypadku zgodnie z art. 921 k.p.c. egzekucja należy do komornika działającego przy sądzie, w którego okręgu nieruchomość jest położona. W przypadku egzekucji świadczeń alimentacyjnych w art. 1081 § 1 k.p.c. poszerzono właściwość miejscową komornika w ten sposób, że wniosek o wszczęcie egzekucji można zgłosić również do komornika sądu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania wierzyciela. Uprawniony do alimentów może zatem złożyć wniosek o wszczęcie egzekucji u komornika ogólnej właściwości dłużnika albo ogólnej właściwości wierzyciela, czyli u komornika właściwego według miejsca zamieszkania dłużnika albo wierzyciela. Jedynie w przypadku właściwości wyłącznej komornika (egzekucja z nieruchomości) wierzycielowi nie przysługuje uprawnienie do wyboru komornika na podstawie art. 1081 § 1 k.p.c.

Według art. 1081 § 2 k.p.c. komornik ten jest obowiązany zawiadomić o wszczęciu egzekucji komornika sądu ogólnej właściwości dłużnika. Komornik zawiadomiony zażąda przekazania mu sprawy wraz ze ściągniętymi kwotami, jeżeli wskutek dalszych zajęć suma uzyskana ze wszystkich egzekucji nie wystarcza na zaspokojenie wszystkich wierzycieli. Jeżeli dokonane zostało zajęcie wynagrodzenia za pracę lub wierzytelności, równocześnie z przekazaniem sprawy komornik zawiadamia pracodawcę, dłużnika, względnie wierzyciela zajętej wierzytelności, że dalszych wpłat należy dokonywać komornikowi, któremu sprawę

¹⁵ T. j. Dz.U. z 2016, poz. 1138 ze zm.

przekazano. Celem przytoczonego przepisu jest skoncentrowanie w ręku jednego komornika postępowania egzekucyjnego, jeżeli egzekucja z wynagrodzenia za pracę lub wierzytelności jest prowadzona przez komornika sądu ogólnej właściwości dłużnika. Jeżeli ustali on, że wskutek dalszych zajęć suma uzyskana ze wszystkich egzekucji nie wystarcza na zaspokojenie wszystkich wierzycieli, powinien żądać przekazania sprawy i postąpić dalej, jak przewiduje art. 1029 k.p.c.¹⁶.

3.3. Uproszczony sposób egzekucji

Zgodnie z art. 1081 § 3 k.p.c., jeżeli dłużnik odbywa karę pozbawienia wolności, wierzyciel może złożyć tytuł wykonawczy bezpośrednio dyrektorowi zakładu karnego, który obowiązany jest wypłacać wierzycielowi należności za pracę dłużnika lub jego pieniądze znajdujące się w depozycie zakładu karnego, w granicach określonych w art. 125 Kodeksu karnego wykonawczego. Przeszkodą w prowadzeniu egzekucji uproszczonej jest zajęcie wynagrodzenia za pracę przez innych wierzycieli egzekwujących od dłużnika świadczenia alimentacyjne bezpośrednio w zakładzie pracy dłużnika albo zajęcie egzekucyjne wynagrodzenia za pracę dokonane w trybie egzekucji sądowej lub administracyjnej.

Uproszczoną egzekucję świadczeń alimentacyjnych z wynagrodzenia za pracę przewiduje także art. 88 § 1 k.p. Wierzyciel nie musi korzystać z drogi egzekucji sądowej. Przy zachowaniu zasad określonych w art. 87 k.p. potrąceń na zaspokojenie świadczeń alimentacyjnych dokonuje bowiem pracodawca. Jest to jednak wyłączone w sytuacjach, w których:

- 1) świadczenia alimentacyjne mają być potrącone na rzecz kilku wierzycieli, a łączna suma, która może być potrącona, nie wystarcza na pełne pokrycie wszystkich należności alimentacyjnych;
- 2) wynagrodzenie za pracę zostało zajęte w trybie egzekucji sądowej lub administracyjnej.

Zgodnie z art. 88 § 2 k.p. potrąceń z wynagrodzenia za pracę dłużnika dokonuje pracodawca na wniosek wierzyciela na podstawie przedłożonego przez niego tytułu

---

¹⁶ Por. E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 701.

wykonawczego. W doktrynie podkreśla się, że pracodawca ma obowiązek dokonywania potrąceń, jeżeli nie występują okoliczności, o których stanowi art. 88 § 1 pkt 1 i 2 k.p.¹⁷

3.4. Ograniczenie przywilejów egzekucyjnych

Celem art. 1083 k.p.c. jest ograniczenie przywilejów egzekucyjnych, którymi objęte są z mocy szczególnych przepisów niektóre świadczenia i wierzytelności będące przedmiotem egzekucji. Ma to ułatwić uprawnionemu dochodzenie należnych mu alimentów. Dochody wymienione w art. 831 § 1 pkt 2 k.p.c. podlegają egzekucji na zaspokojenie alimentów do trzech piątych części (art. 1083 § 1 k.p.c.). Należą do nich sumy przyznane przez Skarb Państwa na specjalne cele (w szczególności stypendia, wsparcia), chyba że wierzytelność egzekwowana powstała w związku z urzeczywistnieniem tych celów albo z tytułu obowiązku alimentacyjnego. Stosownie natomiast do art. 1083 § 2 k.p.c. wierzytelności z rachunku bankowego podlegają egzekucji na zaspokojenie alimentów w pełnej wysokości. Nie ma w tej sytuacji zastosowania art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe¹⁸, według którego środki pieniężne znajdujące się na rachunkach oszczędnościowych, rachunkach oszczędnościowo-rozliczeniowych oraz na rachunkach terminowych lokat oszczędnościowych jednej osoby, niezależnie od liczby zawartych umów, są wolne od zajęcia na podstawie sądowego lub administracyjnego tytułu wykonawczego, w każdym miesiącu kalendarzowym, w którym obowiązuje zajęcie, do wysokości 75% minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalanego na podstawie ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2015 r. poz. 2008 oraz z 2016 r. poz. 1265), przysługującego pracownikowi zatrudnionemu w pełnym miesięcznym wymiarze czasu pracy. Dotyczy to również rachunków prowadzonych przez spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe¹⁹.

Ograniczenia w egzekucji z wynagrodzenia za pracę, rent i emerytur są mniejsze w przypadku egzekucji alimentów. Jeśli chodzi o egzekucję z wynagrodzenia za pracę,

---

¹⁷ Tak też M. Skąpski [w:] *Kodeks pracy. Komentarz.* pod red. K.W. Baran, Warszawa 2016 (Lex/el., komentarz do art. 88 k.p.)

¹⁸ T. j. Dz.U. z 2016, poz. 1988 ze zm.

¹⁹ Tak też A. Adamczuk, *Kodeks...*, s. 850.

to według art. 87 § 3 pkt 1 k.p. potrącenia mogą być dokonywane do wysokości trzech piątych wynagrodzenia, co jest odstępstwem od zasady przyjętej dla egzekucji innych świadczeń, w której dopuszcza się potrącenia do wysokości połowy wynagrodzenia (art. 87 § 3 pkt 2 k.p.). Według art. 87 § 5 k.p. nagroda z zakładowego funduszu nagród, dodatkowe wynagrodzenie roczne oraz należności przysługujące pracownikom z tytułu udziału w zysku lub w nadwyżce bilansowej podlegają egzekucji na zaspokojenie świadczeń alimentacyjnych do pełnej wysokości.

Na podstawie art. 833 § 2 k.p.c. przepisy kodeksu pracy dotyczące egzekucji z wynagrodzenia za pracę stosuje się odpowiednio do uposażeń posłów i senatorów, należności członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i ich domowników z tytułu pracy w spółdzielni, wynagrodzeń członków spółdzielni pracy oraz wszystkich świadczeń powtarzających się, których celem jest zapewnienie utrzymania, a więc wynagrodzeń z umów cywilnoprawnych (dzieło, zlecenie).

Jeżeli egzekucja świadczeń alimentacyjnych prowadzona jest z renty lub emerytury, to zgodnie z art. 140 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych²⁰ potrącenia mogą być realizowane do 60% wysokości świadczenia.

3.5. Wszczęcie egzekucji z urzędu

Odstępstwem od zasady dyspozycyjności w postępowaniu egzekucyjnym jest możliwość wszczęcia egzekucji alimentów z urzędu na żądanie sądu pierwszej instancji, który sprawę rozpoznawał (art. 1085 k.p.c.). Jest to zarazem wyjątek od wyrażonej w art. 796 § 2 k.p.c. zasady, wedle której w sprawach, w których postępowanie rozpoznawcze może być wszczęte z urzędu, egzekucja może być wszczęta z urzędu na żądanie sądu pierwszej instancji. Sprawy o zapłatę alimentów czy rent o charakterze alimentacyjnym rozpoznawane są w procesie, a postępowanie rozpoznawcze toczące się w tym trybie nie może zostać wszczęte z urzędu²¹.

---

²⁰ T. j. Dz.U. z 2016, poz. 887 ze zm.

²¹ Tak też M. Romańska, *Alimenty...*, s. 388.

W piśmiennictwie wyjaśnia się, że wszczęcie egzekucji z urzędu nie zostało uzależnione przez ustawodawcę od wystąpienia dodatkowych przesłanek, czyli co do zasady może nastąpić w każdej sprawie. W praktyce jednak sąd powinien zastosować ten środek, jeżeli wierzyciel postulował o to przed zakończeniem postępowania, w którym nastąpiło wydanie tytułu egzekucyjnego, lub wierzyciel jest nieporadny, a z przebiegu postępowania, w którym doszło do zasądzenia alimentów, wynika, że nie są one na bieżąco regulowane i z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością można przyjąć, oceniając dotychczasową postawę dłużnika, że nie będzie on dobrowolnie realizował nałożonego obowiązku alimentacyjnego²².

Polecenie wszczęcia egzekucji pochodzące od sądu pierwszej instancji powinno odpowiadać wymaganiom wynikającym z art. 797 § 1 k.p.c. Przepis ten w brzmieniu obowiązującym po 8 września 2016²³ roku nie wymaga wskazania sposobu egzekucji, lecz jedynie świadczenia, które ma zostać wyegzekwowane. Do polecenia należy dołączyć tytuł wykonawczy. W doktrynie przyjmuje się, że w sytuacji, w której polecenie wszczęcia egzekucji nie spełnia wymagań formalnych z art. 797 § 1 k.p.c. albo nie dołączono do niego tytułu wykonawczego, należy wdrożyć postępowanie naprawcze z art. 130 § 1 k.p.c., a w razie nieuzupełnienia braków formalnych polecenie wszczęcia egzekucji należy zwrócić²⁴.

Umorzenie postępowania egzekucyjnego wszczętego na polecenie sądu pierwszej instancji wymaga zgody organu, z inicjatywy którego zostało wszczęte (art. 825 pkt 1 k.p.c.).

3.6. Wniosek o wszczęcie egzekucji

Ustawa nowelizująca z dnia 10 lipca 2015 r.²⁵ uchyliła art. 1081 § 1 k.p.c. w zakresie dotyczącym braku obowiązku wskazania sposobu egzekucji we wniosku o wszczęcie egzekucji świadczeń alimentacyjnych. Był to wyjątek od reguły przyjętej w art. 797

---

²² Por. A. Adamczuk, *Kodeks...*, s. 85, W. Tomalak, *Status ustrojowy...*, s. 544 oraz M. Romańska, *Alimenty...*, s. 388.

²³ Art. 797 k.p.c. został zmieniony ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015, poz. 1311).

²⁴ Tak też M. Romańska, *Alimenty...*, s. 390.

²⁵ Dz.U. z 2015, poz. 1311.

§ 1 k.p.c., według której wierzyciel miał obowiązek wskazania sposobu egzekucji. Zmiana tego ostatniego przepisu wspomnianą ustawą nowelizującą polegająca na zwolnieniu wierzyciela z obowiązku wskazania sposobu egzekucji we wniosku o wszczęcie egzekucji uczyniła zbędnym wyjątek wynikający z art. 1081 § 1 k.p.c. Zgodnie ze znowelizowanym art. 799 § 1 k.p.c., który znajduje zastosowanie także w egzekucji alimentów, wniosek o wszczęcie egzekucji lub żądanie przeprowadzenia egzekucji z urzędu umożliwia prowadzenie egzekucji według wszystkich dopuszczalnych sposobów, z wyjątkiem egzekucji z nieruchomości. Skierowanie egzekucji do nieruchomości dłużnika oraz składników jego majątku, do których przepisy o egzekucji z nieruchomości stosuje się odpowiednio, jest możliwe tylko na wniosek wierzyciela. Wierzyciel może wskazać wybrany przez siebie sposób albo sposoby egzekucji. Organ egzekucyjny stosuje sposób egzekucji najmniej uciążliwy dla dłużnika.

3.7. Wstrzymanie egzekucji

Okresowy charakter świadczeń alimentacyjnych spełnianych w celu zaspokojenia bieżących potrzeb osób uprawnionych, sprawia, że ich egzekucja jest długotrwała. Z tego względu należy postawić pytanie, czy w sytuacji, w której komornik dysponuje nadpłatą dokonaną przez dłużnika, dopuszczalne jest czasowe wstrzymanie egzekucji do czasu wyczerpania nadpłaconej sumy. W postanowieniu z 14 września 1965 roku Sąd Najwyższy²⁶ wyraził pogląd, że dopuszczalne jest wstrzymanie przez komornika egzekucji bieżących alimentów do czasu wyczerpania nadpłaconej przez dłużnika sumy należności alimentacyjnych. W glosie do tego orzeczenia E. Wengerek, uzupełniając argumentację przedstawioną przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu tego orzeczenia, wskazał, że rozwiązanie przyjęte w głosowanym postanowieniu odpowiada zasadom egzekucji. Wśród nich wymienił wynikające z art. 799 § 1 k.p.c. zalecenie stosowania przez wierzyciela najmniej uciążliwego sposobu egzekucji, nakaz zawieszenia postępowania egzekucyjnego, jeżeli egzekucja z jednej części majątku dłużnika wystarczy na zaspokojenie wierzyciela (art. 799 § 2 k.p.c.) oraz obowiązek zawieszenia postępowania egzekucyjnego, jeżeli dłużnik złożył zabezpieczenie konieczne według orzeczenia sądowego do zwolnienia go od

---

²⁶ III CR 162/65, OSPiKA 1967, nr 3, poz. 60.

egzekucji. Glosator wyjaśnił, że wstrzymanie egzekucji z urzędu przez komornika w wypadku ustalenia nadpłaty należy uznać za dopuszczalne na podstawie art. 822 k.p.c. Jeżeli bowiem komornik może wstrzymać egzekucję na wniosek dłużnika na skutek przedstawienia dowodów przez dłużnika, to tym więcej może to uczyć, jeżeli w wyniku własnych rozliczeń ustalą, że ściągnął więcej niż to było konieczne. Wstrzymanie egzekucji nie ma jednak bezwzględniego charakteru. Jeżeli mimo nadpłaty po stronie dłużnika wierzyciel wezwany przez komornika do zajęcia stanowiska w związku z wstrzymaniem egzekucji, oświadczy, że wnosi o jej kontynuowanie, to komornik jest takim żądaniem związany. Środkiem obrony dłużnika jest wówczas powództwo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności oparte na zarzucie zapłaty egzekwowanego świadczenia (art. 840 k.p.c.)²⁷. Przytoczone stanowisko zachowało aktualność w doktrynie²⁸.

W związku z odesłaniem w art. 1088 k.p.c. do stosowania w egzekucji świadczeń alimentacyjnych przepisów tytułu drugiego, w przypadku skierowania egzekucji do wynagrodzenia za pracę, skutkiem powstania nadpłaty po stronie dłużnika będzie żądanie przez niego umorzenia egzekucji. Zgodnie bowiem z art. 883 § 2 k.p.c. dłużnik może żądać umorzenia egzekucji co do świadczeń wymagalnych w przyszłości, jeżeli uiszczy wszystkie świadczenia wymagalne i złoży na rachunek depozytowy Ministra Finansów sumę równającą się sumie świadczeń okresowych za sześć miesięcy, z równoczesnym umocowaniem komornika do podejmowania tej sumy. Komornik skorzysta z tego umocowania, gdy stwierdzi, że dłużnik popadł w zwłokę z uiszczeniem świadczeń wymagalnych; równocześnie wszczynają z urzędu egzekucję.

3.8. Obowiązek przeprowadzenia dochodzenia przez komornika

Stosownie do art. 1086 § 1 k.p.c., komornik obowiązany jest z urzędu przeprowadzić dochodzenie w celu ustalenia zarobków i stanu majątkowego dłużnika oraz jego miejsca zamieszkania. Jeżeli środki te okażą się bezskuteczne, organy Policji przeprowadzą na wniosek komornika czynności w celu ustalenia miejsca

---

²⁷ E. Wengerek, glosa do postanowienia SN z 14 września 1965 r., III CR 162/85, OSPiKA 1967, nr 3, s.110-112.

²⁸ Tak też S. Cieślak [w:] *Kodeks...*, s. 1451; E. Marciniak, *Egzekucja świadczeń ...*, s. 1078; W. Kowalski, *Egzekucja świadczeń alimentacyjnych*, Sopot 2006, s. 44.

zamieszkania i miejsca pracy dłużnika. Dochodzenie, o którym mowa w przytoczonym przepisie, oznacza podjęcie przez komornika niezbędnych działań zmierzających do efektywnego przeprowadzenia egzekucji świadczeń alimentacyjnych przy wykorzystaniu uprawnień organu egzekucyjnego w zakresie pozyskiwania informacji niezbędnych do prowadzenia egzekucji. W doktrynie przyjmuje się, że komornik ma obowiązek przeprowadzić dochodzenie w celu ustalenia zarobków i stanu majątkowego dłużnika, ustalenia jego aktualnego miejsca zamieszkania, jeżeli nie jest ono znane wierzycielowi albo sądowi kierującemu żądaniem wszczęcia egzekucji, a we wniosku lub żądaniu wszczęcia egzekucji wskazano ostatnie znane miejsca zamieszkania dłużnika. W ramach prowadzonego dochodzenia komornik powinien współdziałać z organami właściwymi dłużnika i wierzyciela, o których mowa w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów²⁹. Jeżeli dochodzenie prowadzone przez komornika nie przyniesie rezultatu w postaci uzyskania informacji o składnikach majątku dłużnika i jego miejscu zamieszkania, komornik powinien wystąpić do organów Policji o dokonanie czynności w celu ustalenia miejsca zamieszkania i miejsca pracy dłużnika³⁰.

Komornik jest uprawniony do żądania od osób trzecich niebędących uczestnikami postępowania egzekucyjnego, a także banków, spółdzielni mieszkaniowych, wspólnot mieszkaniowych i innych instytucji informacji niezbędnych do prowadzenia egzekucji (art. 761 k.p.c.). Za nieuzasadnioną odmowę udzielenia organowi egzekucyjnemu wyjaśnień lub informacji przewidzianych w art. 761 k.p.c. albo za udzielanie informacji lub wyjaśnień świadomie fałszywych osoba odpowiedzialna może być na wniosek wierzyciela lub z urzędu ukarana przez organ egzekucyjny grzywną do dwóch tysięcy złotych (art. 762 § 1 k.p.c.). Według art. 2 ust. 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji³¹ organy administracji publicznej, urzędy skarbowe, organy rentowe, o których mowa w art. 476 § 4 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, z późn. zm.), banki, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, podmioty prowadzące działalność maklerską, organy spółdzielni mieszkaniowych, zarządy wspólnot mieszkaniowych, inne podmioty zarządzające mieszkaniami i lokalami

---

²⁹ T.j. Dz.U. 2016, poz. 169 ze zm.

³⁰ Por. A. Adamczuk, *Kodeks...*, s. 852.

³¹ T.j. Dz.U. z 2016, poz. 1138.

użytkowymi, jak również inne instytucje są obowiązane na pisemne żądanie komornika udzielić mu informacji niezbędnych do prawidłowego prowadzenia postępowania egzekucyjnego, wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia oraz wykonania innych czynności wchodzących w zakres jego ustawowych zadań, w szczególności dotyczące stanu majątkowego dłużnika oraz umożliwiających identyfikację składników jego majątku. Przepis art. 762 Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się odpowiednio. W ramach dochodzenia komornik może pozyskać informacje z centralnej ewidencji pojazdów o samochodach zarejestrowanych przez dłużnika³², z ewidencji gruntów i budynków dane dotyczące nieruchomości należących do dłużnika³³, z akt organów podatkowych informacje dotyczące numerów rachunków bankowych dłużnika³⁴.

Według art. 801 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym od 8 września 2016 r.³⁵, jeżeli wierzyciel albo sąd zarządzający z urzędu przeprowadzenie egzekucji albo uprawniony organ żądający przeprowadzenia egzekucji nie wskaże majątku pozwalającego na zaspokojenie świadczenia, komornik wzywa dłużnika do złożenia wykazu majątku lub innych wyjaśnień niezbędnych do przeprowadzenia egzekucji. Na podstawie przytoczonego przepisu komornik nabył uprawnienie do odebrania od dłużnika wykazu majątku w toku egzekucji, co w stanie prawnym obowiązującym przed 8 września 2016 roku było zastrzeżone do kognicji sądu rejonowego. Dłużnik składa wykaz majątku przed komornikiem pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia. Wzywając dłużnika do złożenia wykazu majątku, komornik uprzedza go o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia oraz poucza, że w razie niezłożenia wykazu majątku wierzyciel może zlecić komornikowi poszukiwanie majątku dłużnika (art. 801¹ k.p.c.). Do postępowania o wyjawienie majątku przed komornikiem stosuje się odpowiednio przepisy regulujące wyjawienie majątku w postępowaniu sądowym. Art. 801¹ § 2 k.p.c. odsyła do odpowiedniego stosowania: art. 913 § 1, art. 916, art. 917, art. 918¹, art.

---

³² § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 czerwca 2014 r. w sprawie centralnej ewidencji pojazdów (Dz.U. poz. 816) w zw. z art. 80b ust.1 i 1a ustawy z 20 czerwca 1997 roku - Prawo o ruchu drogowym (t.j. Dz.U., z 2012 r., poz. 1137 ze zm).

³³ § 44 pkt 4 w zw. z § 52 rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1034 ze zm.).

³⁴ Por. szerzej na ten temat W. Tomalak, *Status ustrojowy ...*, s. 549.

³⁵ Data wejścia w życie ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015, poz. 1311).

919 oraz art. 1053 § 2 k.p.c. z tym zastrzeżeniem, że postanowienie o ukaraniu dłużnika grzywną wydaje komornik, a o przymusowym doprowadzeniu dłużnika albo zastosowaniu aresztu nieprzekraczającego miesiąca orzeka sąd na wniosek komornika. Przedstawione rozwiązania mają również zastosowanie w egzekucji świadczeń alimentacyjnych, z wyjątkiem zlecenia komornikowi przez wierzyciela poszukiwania majątku dłużnika za wynagrodzeniem (art. 801² k.p.c.), jeżeli w drodze czynności przewidzianych w art. 801 k.p.c. nie można ustalić majątku pozwalającego na zaspokojenie świadczenia, do którego może być skierowana egzekucja. Ze względu na obowiązek periodycznego przeprowadzania (co 6 miesięcy według art. 1086 § 2 k.p.c.) przez organ egzekucyjny dochodzenia w celu ustalenia zarobków i stanu majątkowego dłużnika, art. 801² k.p.c. nie znajdzie zastosowania w egzekucji świadczeń alimentacyjnych i rent o charakterze alimentacyjnym.

3.9. Wniosek o wpis do rejestru dłużników niewypłacalnych

Na podstawie art. 1086 § 4 k.p.c. w razie powstania zaległości za okres dłuższy niż 6 miesięcy komornik z urzędu składa wniosek do Krajowego Rejestru Sądowego o wpis dłużnika do rejestru dłużników niewypłacalnych. Wniosek komornika nie podlega opłacie sądowej. Wpis dłużnika do rejestru dłużników niewypłacalnych ma wpłynąć dyscyplinująco na osoby uchylające się od płacenia alimentów³⁶. Do tego rejestru wpisuje się również z urzędu dłużników, którzy zostali zobowiązani do wyjawienia majątku, a to na podstawie art. 55 pkt 3 i 5 ustawy o KRS³⁷. We wniosku, zgodnie z art. 57 ustawy o KRS, komornik podaje oznaczenie tytułu wykonawczego oraz wierzyciela i kwotę wierzytelności (świadczeń alimentacyjnych), które nie zostały od dłużnika wyegzekwowane.

3.10. Bezskuteczność egzekucji

Kolejnym odstępstwem od reguł ogólnych rządzących postępowaniem egzekucyjnym jest wyłączenie w art. 1086 § 5 k.p.c. umorzenia postępowania z powodu bezskuteczności egzekucji. Art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. nie stosuje się w egzekucji

---

³⁶ Por. H. Ciepła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730-1088*, pod red. H. Doleckiego i T. Wiśniewskiego, Warszawa 2011, s. 757.

³⁷ Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, t.j. Dz.U. 2016, poz. 687 ze zm.

świadczeń alimentacyjnych. Zasady pomocy państwa uprawnionym do alimentów na podstawie tytułów wykonawczych w przypadku bezskuteczności egzekucji zostały uregulowane w ustawie z dnia 7 września 2007 roku o pomocy osobom uprawnionym do alimentów³⁸. W rozumieniu art. 2 ust. 2 tej ustawy pod pojęciem bezskuteczności egzekucji rozumie się egzekucję, w wyniku której w okresie ostatnich dwóch miesięcy nie wyegzekwowano pełnej należności z tytułu zaległych i bieżących zobowiązań alimentacyjnych; za bezskuteczną egzekucję uważa się również niemożność wszczęcia lub prowadzenia egzekucji alimentów przeciwko dłużnikowi alimentacyjnemu przebywającemu poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, w szczególności z powodu: braku podstawy prawnej do podjęcia czynności zmierzających do wykonania tytułu wykonawczego w miejscu zamieszkania dłużnika (pkt a) albo braku możliwości wskazania przez osobę uprawnioną miejsca zamieszkania dłużnika alimentacyjnego za granicą (pkt b). W takiej sytuacji wierzyciel może złożyć wniosek do wójta, burmistrza lub prezydenta miasta o podjęcie działań wobec dłużnika alimentacyjnego (art. 3 cyt. ustawy). Do wniosku należy dołączyć zaświadczenie komornika prowadzącego postępowanie egzekucyjne zawierające informację o stanie egzekucji, przyczynach jej bezskuteczności oraz o działaniach podejmowanych w celu wyegzekwowania zasądzonych alimentów (art. 3 ust. 2 cyt. ustawy). Według art. 4 wymienionej ustawy organ gminy przeprowadza wywiad alimentacyjny w celu ustalenia sytuacji rodzinnej, dochodowej i zawodowej dłużnika alimentacyjnego, a także jego stanu zdrowia oraz przyczyn niełożenia na utrzymanie osoby uprawnionej, odbiera od niego oświadczenie majątkowe oraz informuje dłużnika o przekazaniu do biura informacji gospodarczej informacji gospodarczej o zobowiązaniu lub zobowiązaniach dłużnika alimentacyjnego wynikających z tytułów, o których mowa w art. 28 ust. 1 pkt 1 i 2, w razie powstania zaległości za okres dłuższy niż 6 miesięcy. Organ gminy ma obowiązek współdziałania z komornikiem prowadzącym postępowanie egzekucyjne poprzez przekazywanie mu informacji mających wpływ na skuteczność prowadzonej egzekucji, w szczególności chodzi o informacje zawarte w wywiadzie alimentacyjnym oraz oświadczeniu majątkowym dłużnika alimentacyjnego (art. 5 ust. 1 cyt. ustawy). Przyznano mu również kompetencje do nakładania na dłużnika określonych obowiązków np. zarejestrowania się jako

---

³⁸ T.j. Dz.U. 2016, poz. 169 ze zm.

bezrobotny albo jako poszukujący pracy w przypadku braku możliwości zarejestrowania się jako bezrobotny (art. 5 ust. 2 pkt 1 cyt. ustawy). W doktrynie podkreśla się, że organ właściwy w sprawie działań wobec dłużnika alimentacyjnego najpierw ocenia, czy przyczyny złej kondycji dochodowej dłużnika nie leżą poza jego wolą, w szczególności, czy nie wynikają z bezrobocia. W takim przypadku organ ma obowiązek podjąć działania aktywizujące przy pomocy powiatowego urzędu pracy. Dopiero ustalenie, że dłużnik z własnej winy nie wywiązuje się z obowiązku alimentacyjnego, uprawnia organ do podjęcia działań dyscyplinujących³⁹ W sytuacji, w której dłużnik alimentacyjny uniemożliwia przeprowadzenie wywiadu alimentacyjnego lub odmówił złożenia oświadczenia majątkowego, zarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotny albo poszukujący pracy, albo nie przyjął bez uzasadnionej przyczyny przedstawionej mu propozycji zatrudnienia, organ gminy wszczyna postępowanie dotyczące uznania dłużnika alimentacyjnego za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych. W wyniku tego postępowania wydaje decyzję o uznaniu dłużnika alimentacyjnego za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych. Jeżeli decyzja stanie się ostateczna, zachodzą podstawy do złożenia wniosku o ściganie za przestępstwo określone w art. 209 § 1 k.k., a po uzyskaniu z centralnej ewidencji kierowców informacji, że dłużnik alimentacyjny posiada uprawnienie do kierowania pojazdami, możliwe jest skierowanie wniosku do starosty o zatrzymanie prawa jazdy dłużnika alimentacyjnego (art. 5 ust. 2 i 3b cyt. ustawy). Art. 9 ustawy określa przesłanki nabycia przez osobę uprawnioną do świadczenia alimentacyjnego prawa do uzyskania świadczeń z funduszu alimentacyjnego.

3.11. Rozszerzona skuteczność zajęcia wynagrodzenia za pracę

Zgodnie z art. 1087 k.p.c., jeżeli dłużnik zatrudniony jest u osoby bliskiej, osoba ta w razie zajęcia wynagrodzenia za pracę w poszukiwaniu świadczeń alimentacyjnych nie może zasłaniać się zarzutem, że wypłaciła dłużnikowi wynagrodzenie z góry, ani zarzutami, że dłużnik pracuje bez wynagrodzenia lub za wynagrodzeniem niższym od przeciętnego, albo że przysługuje jej wierzytelność do dłużnika nadająca się do potrącenia z jego roszczenia o wynagrodzenie. W piśmiennictwie wyjaśnia się,

---

³⁹ W. Maciejko [w:] *Alimenty* pod red. J. Ignaczewskiego, Warszawa 2014, s. 203.

że powołany przepis rozszerza skuteczność zajęcia wynagrodzenia za pracę, jeżeli dłużnik jest zatrudniony u osoby bliskiej. Jest on przepisem szczególnym do art. 882 pkt 3 k.p.c., a także do art. 887 § 2 k.p.c. co do zarzutów dłużnika zajętej wierzytelności⁴⁰. Jego celem jest przeciwdziałanie znowie dłużnika zajętej wierzytelności z dłużnikiem egzekwowanym usiłujących udaremnić egzekucję świadczeń alimentacyjnych. Zarzuty dłużnika zajętej wierzytelności, że wypłacił dłużnikowi egzekwowanemu wynagrodzenie z góry lub że dłużnik pracuje bez wynagrodzenia jak również zarzut potrącenia podniesiony przez dłużnika zajętej wierzytelności w oświadczeniu złożonym na podstawie art. 882 pkt 3 k.p.c. są bezskuteczne⁴¹.

Komornik powinien pouczyć pracodawcę będącego osobą bliską dłużnika o treści przepisu, jak też o skutkach niezastosowania się do tej regulacji. Pracodawca, który nie zastosował się do wezwania, odpowiada za szkodę, jaką poniósł z tego powodu wierzyciel. Za szkodę taką odpowiada również dłużnik. Nie jest także wykluczona odpowiedzialność karna pracodawcy i dłużnika (art. 886 k.p.c.)⁴².

---

⁴⁰ E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 704.

⁴¹ Por. E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 705; A. Marciniak, *Egzekucja świadczeń...*, s. 1075.

⁴² Por. A. Adamczuk., *Kodeks...*, s. 853.

4. Wierzytelności alimentacyjne w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji

Zgodnie z art. 1025 § 1 pkt 2 k.p.c. należności alimentacyjne korzystają z pierwszeństwa w zaspokojeniu w przypadku podziału sumy uzyskanej z egzekucji w kategorii drugiej, bezpośrednio po kosztach egzekucji. Kategoria ta obejmuje należności zaległe, a także bieżące wymagalne do dnia sporządzenia planu podziału wraz z odsetkami liczonymi do tego dnia. Także wówczas, gdy wierzyciel złożył tytuł wykonawczy zasądający alimenty od dłużnika przed uprawomocnieniem się postanowienia o przysądzeniu własności (art. 1036 k.p.c.), tak zgłoszona wierzytelność alimentacyjna podlega zaspokojeniu w kategorii drugiej zgodnie z art. 1025 § 1 pkt 2 k.p.c.⁴³. Bez znaczenia pozostaje okoliczność, że nie jest to wierzyciel egzekwujący, który brał udział w postępowaniu od momentu jego wszczęcia⁴⁴.

---

⁴³ Tak też Sąd Najwyższy w uchwale z 26 listopada 2009 r., III CZP 104/09, OSNC 2010, nr 5, poz. 76.

⁴⁴ Por uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego 26 listopada 2009 r., III CZP 104/09, OSNC 2010, nr 5, poz. 76.

5. Ochrona wierzytelności alimentacyjnych przed egzekucją

5.1. Egzekucja z rachunku bankowego

Według art. 833 § 6 k.p.c. nie podlegają egzekucji m.in. świadczenia alimentacyjne oraz świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów. Ze względu na upowszechnienie się obrotu bezgotówkowego najczęściej alimenty w formie świadczeń pieniężnych przelewane są na rachunki bankowe uprawnionych lub ich przedstawicieli ustawowych. W stanie prawnym obowiązującym przed 8 września 2016 roku nie było rozwiązań chroniących środki pieniężne pochodzące z alimentów w ramach egzekucji z rachunku bankowego. Przedmiotem egzekucji z rachunku bankowego jest bowiem wierzytelność, jaka przysługuje posiadaczowi rachunku wobec banku i bez znaczenia pozostaje źródło pochodzenia wpłaconych na ten rachunek środków pieniężnych. Umowa rachunku bankowego regulowana art. 725-733 k.c. rodzi po stronie banku względem posiadacza rachunku obowiązek przyjmowania i przechowywania środków pieniężnych posiadacza rachunku oraz przeprowadzenia na jego zlecenie rozliczeń pieniężnych. Bank może obracać czasowo wolnymi środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku z obowiązkiem ich zwrotu w całości lub w części, zasadniczo na każde żądanie uprawnionego (art. 726 k.c.). Posiadaczowi przysługuje natomiast konkretna wierzytelność do środków zgromadzonych na jego rachunku, obejmująca abstrakcyjne jednostki pieniężne⁴⁵. Przy takim rozumieniu przedmiotu egzekucji z rachunku bankowego przelew na ten rachunek środków pochodzących ze świadczeń zwolnionych spod egzekucji z mocy ustawy (art. 833 § 6 k.p.c.) powodował, że traciły one swój uprzywilejowany charakter i mogły zostać zajęte i wyegzekwowane w ramach tego sposobu egzekucji⁴⁶. Ustawą z dnia 10 czerwca 2016 roku o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw⁴⁷ w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe⁴⁸ dodano art. 54a, według którego środki pieniężne

⁴⁵ Tak też Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 27 września 2007 r., V ACa 359/07, Biul.SAKa 2008 nr 1, poz. 23.

⁴⁶ Por wyrok Sąd Apelacyjnego w Katowicach z dnia 16 kwietnia 2014 r., I ACa 67/14, LEX nr 1466678, Legalis 992951.

⁴⁷ Dz.U. poz. 1177.

⁴⁸ T.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1988 ze zm.

znajdujące się na rachunkach oszczędnościowych, rachunkach oszczędnościowo-rozliczeniowych oraz na rachunkach terminowych lokat oszczędnościowych pochodzące ze świadczeń, dodatków i zasiłków, o których mowa w art. 833 § 6 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego, oraz świadczeń, dodatków i innych kwot, o których mowa w art. 31 ust. 1, art. 80 ust. 1 i 1a, art. 81, art. 83 ust. 1 i 4, art. 84 pkt 2 i 3 i art. 140 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2016 r. poz. 575 i 1583), oraz środków finansowych na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, o których mowa w art. 83 ust. 2 i art. 84 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w części przysługującej na umieszczone w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka dzieci i osoby, które osiągnęły pełnoletność, przebywając w pieczy zastępczej, są wolne od zajęcia na podstawie sądowego lub administracyjnego tytułu wykonawczego. Tą samą ustawą nowelizującą wprowadzono rachunki rodzinne prowadzone dla osób fizycznych, którym przyznano świadczenia niepodlegające egzekucji (art. 49 ust. 4 ustawy Prawo bankowe). Według art. 52a ust. 2 ustawy Prawo bankowe na rachunek rodzinny mogą być wpłacane wyłącznie środki pieniężne pochodzące ze świadczeń niepodlegających egzekucji. Wpłaty na rachunek rodzinny mogą być dokonywane wyłącznie z rachunków bankowych jednostek wypłacających świadczenia niepodlegające egzekucji.

Przytoczone przepisy obciążają dłużnika zajętej wierzytelności, tj. bank obowiązkiem weryfikacji źródeł pochodzenia środków przelewanych na zajęty rachunek bankowy. Świadczenia niepodlegające egzekucji na podstawie obowiązujących przepisów nie mogą zostać potrącone w wyniku zajęcia rachunku bankowego na podstawie sądowego tytułu wykonawczego. Wprowadzone zmiany usuwają powstające w praktyce problemy na tle egzekucji z rachunków bankowych, w ramach których zajmowano także środki pochodzące ze świadczeń uprzywilejowanych, a dłużnicy byli pozbawieni skutecznej ochrony.

5.2. Skarga pauliańska a wierzytelności alimentacyjne

W uchwale z dnia 11 października 1980 r. Sąd Najwyższy⁴⁹ przyjął, że w wypadku gdy egzekucja należności alimentacyjnych uniemożliwia zaspokojenie wierzytelności innego wierzyciela, wierzyciel ten może w drodze powództwa przeciwko osobie, na której rzecz egzekwowane są należności alimentacyjne, żądać ustalenia, że - wobec ustania obowiązku alimentacyjnego - przysługuje mu prawo zaspokojenia swej wierzytelności przed egzekwowanymi należnościami alimentacyjnymi (art. 527 i nast. k.c.). W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy rozważał możliwe środki ochrony prawnej wierzyciela w sytuacji, w której dłużnik pozostaje bierny wobec prowadzonej przeciwko niemu egzekucji alimentów, mimo że uprawnionemu alimenty nie przysługują. Odrzucił powództwo wierzyciela o ustalenie, że obowiązek alimentacyjny nie istnieje (art. 189 k.p.c.), uznając, że stanowiłoby ono rażącą ingerencję w sferę majątkowych stosunków rodzinnych między uprawnionym a zobowiązanym do alimentacji. Za niedopuszczalne przyjął wykorzystanie instytucji podstawienia procesowego na podstawie art. 887 k.p.c. i wytoczenie przez wierzyciela egzekwującego powództwa na podstawie art. 138 k.r.o. Jest ona jednak przydatna tylko dla już egzekwującego wierzyciela i tylko w sytuacji, gdy egzekwowany dłużnik wykazuje bezczynność w dochodzeniu własnych wierzytelności przeciwko swojemu dłużnikowi (dłużnikowi zajętej wierzytelności). Proces substytucyjny może być wytoczony jedynie przeciwko dłużnikowi zajętej wierzytelności. W analizowanym układzie podmiotowym wykorzystanie podstawienia procesowego nie jest możliwe, ponieważ dłużnik egzekwowany w stosunku alimentacyjnym jest również dłużnikiem.

Sąd Najwyższy wyjaśnił, że dłużnik alimentacyjny, który znosi prowadzoną przeciwko niemu egzekucję alimentów i nie wytacza przeciwko osobie odnoszącej z tego korzyść majątkową rokującego szansę powodzenia powództwa z art. 138 k.r.o., uszczupla swój majątek i tym samym działa ze świadomością pokrzywdzenia drugiego wierzyciela, jeżeli ten w następstwie takiej bezczynności nie uzyska zaspokojenia. Rzekomy zaś wierzyciel alimentacyjny zostaje tą drogą w istocie rzeczy obdarowany. Ochronę, w razie niewypłacalności wywołanej takim postępowaniem dłużnika, daje pokrzywdzonemu wierzycielowi skarga pauliańska

---

⁴⁹ III CZP 37/80, OSNC 1981, nr 4, poz. 48.

(art. 527 i nast. k.c.). W trybie skargi pauliańskiej ulegają zaskarżeniu nie tylko czynności w ścisłym znaczeniu tego słowa, ale również wszelkie zaniechania, przez które podlegający egzekucji majątek dłużnika nie powiększa się albo przez które majątek ten ulega uszczupleniu, przez co powstaje stan bezskuteczności egzekucji. W krytycznej glosie do tej uchwały J. Jodłowski⁵⁰ zarzucił, że przyjęta przez Sąd Najwyższy wykładnia jest sprzeczna z brzmieniem art. 527 k.c., w którym mowa o czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela, a nie o „bezczywności” dłużnika. Zdaniem glosatora właściwym środkiem prawnym ochrony wierzyciela, który nie może uzyskać zaspokojenia swoich należności ze względu na egzekucję nienależnych alimentów jest podstawienie procesowe z art. 887 w zw. z 902 k.p.c., w ramach którego może wykonywać wszelkie uprawnienia przysługujące dłużnikowi, w tym także może wytoczyć powództwo o ustalenie, że zobowiązanie dłużnika z tytułu alimentów wobec osoby trzeciej wygasło (art. 138 k.r.o.) albo powództwo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności (art. 840 k.p.c.).

Aprobująco na temat stanowiska wyrażonego w uchwale Sądu Najwyższego z 11 października 1980 r. wypowiedzieli się natomiast S. Dalka⁵¹ i M. Bączyk⁵². Rozważając przytoczoną argumentację, należy podzielić stanowisko Sądu Najwyższego, że jedynym środkiem ochrony prawnej wierzyciela, którego należności nie mogą zostać zaspokojone z powodu egzekucji nienależnych alimentów jest skarga pauliańska. Instytucja podstawienia procesowego (art. 887 k.p.c.) nie może znaleźć w tym przypadku zastosowania, ponieważ powództwo z art. 138 k.r.o. wierzyciel egzekwujący mógłby wytoczyć, wykonując uprawnienia dłużnika tylko przeciwko uprawnionemu do alimentów. Ten ostatni nie jest jednak dłużnikiem zajętej wierzytelności w rozumieniu art. 887 k.p.c. W tym stosunku prawnym jest on wierzycielem.

---

⁵⁰ J. Jodłowski, glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 11 października 1980 r., III CZP 37/80, *Palestra* 1983, nr 3-4, s. 134.

⁵¹ S. Dalka, glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 11 października 1980 r., III CZP 37/80, *Palestra* 1983, nr 3-4, s. 127.

⁵² M. Bączyk, glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 11 października 1980 r., III CZP 37/80, *Nowe Prawo* 1982, nr 9-10, s. 172.

6. Podsumowanie

Analiza stanu prawnego dotyczącego egzekucji świadczeń alimentacyjnych nie nasuwa potrzeby zmian legislacyjnych w tym obszarze. Ograniczenie zasady dyspozycyjności na rzecz działania organu egzekucyjnego z urzędu w zakresie wyboru sposobu egzekucji jak i obowiązku prowadzenia przez komornika okresowych dochodzeń w celu ustalenia miejsca zamieszkania dłużnika i jego sytuacji majątkowej, wyłączenie możliwości umorzenia postępowania z powodu bezskuteczności egzekucji, oraz zniesienie lub ograniczenie przywilejów egzekucyjnych w ramach poszczególnych sposobów egzekucji należą do rozwiązań służących wzmocnieniu sytuacji wierzyciela alimentacyjnego w postępowaniu egzekucyjnym. Pozytywnie należy ocenić zmiany w prawie bankowym wprowadzone w 2016 roku, dzięki którym środki pochodzące ze świadczeń niepodlegających egzekucji są chronione od zajęcia, jeżeli zostały przebrane na rachunek bankowy. Przerzucenie na banki ciężaru weryfikacji źródła pochodzenia środków wpływających na rachunki bankowe oraz wprowadzenie rachunków rodzinnych do wpłat środków niepodlegających egzekucji przyczyni się do usprawnienia egzekucji i zwiększenia ochrony uprawnionych do świadczeń alimentacyjnych.